

DİVANÜ LÛGATİ'T-TÛRK'TE /t-/ SESİ İLE BAŞLAYAN SÖZCÜKLERİN ÇAĞDAŞ UYGUR TÛRKÇESİ İLE BATI TÛRKÇESİNE YANSIMALARI

**Öğretim Görevlisi Dr., Mehmet KÖYYAR, Akdeniz Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı,
mehmetkoyyar@gmail.com, ORCID:0000-0003-4212-7475**

Özet

Çalışmamızın temel amacı, Divânü Lûgati't-Türk'te /t-/ sesi ile başlayan sözcükleri Çağdaş Uygur Türkçesinin ve Batı Türkçesinin söz varlığında arayarak tespitini yapmaktır. Bu amaçla 11. yüzyılda yazılan Divânü Lûgati't-Türk'ün söz varlığının /t-/ sesi ile başlayan sözcükleri belirlenen kaynaklarda taranmıştır. Çalışmamızın inceleme bölümünde taranan sözcüklerin Çağdaş Uygur Türkçesi ile Batı Türkçesine yansımaları tespit edilmiştir. Taranan kaynaklarda karşılığı bulunan Çağdaş Uygur Türkçesinin söz varlığı Batı Türkçesinin sözlüklerinden taranan ortak sözcüklerle karşılaştırılarak Doğu ve Batı Türkçesinin /t-/ sesi ile başlayan temel söz varlığına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler : Divânü Lûgati't-Türk, /t-/ Sesi, Çağdaş Uygur Türkçesi

WORDS STARTING WITH THE SOUND /t-/ IN DIVANÜ LÛGATİ'T-TÜRK

REFLECTIONS IN CONTEMPORARY UYGHUR TURKISH AND WESTERN TURKISH

**Lecturer Phd., Mehmet KÖYYAR, Akdeniz University, Turkish Language and Literature,
mehmetkoyyar@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4212-7475**

Abstract

The main objective of our study is to identify words beginning with the /t-/ sound in the Divanü Lûgati't-Türk by searching for them in the vocabularies of Modern Uyghur Turkish and Western Turkish. For this purpose, the vocabulary of the Divanü Lûgati't-Türk, written in the 11th century, that begin with the /t-/ sound has been examined in selected sources. In the analysis section of our study, the reflections of the examined words in Modern Uyghur Turkish and Western Turkish have been determined. The vocabulary of Modern Uyghur Turkish, for which equivalents were found in the examined sources, has been compared with common words found in Western Turkish dictionaries to arrive at the basic vocabulary of Eastern and Western Turkish that begin with the /t-/ sound.

Keywords : Divanü Lûgati't-Türk, /t-/ Sound, Modern Uyghur Turkic

1.GİRİŞ

Türkçenin lehçe tasnifinde söz başı /t-/ sesi önemli bir ölçüt olarak kullanılmıştır. Türkçenin temel eserlerinden biri olan DLT'nin söz varlığının ÇUT ve Batı Türkçesini söz varlığını tanımlamamıza yardımcı olabileceğini düşünmekteyiz. Bu nedenle karşılaştırmalı dil çalışması yoluna gidilmiştir. Çalışmanın temel amacı DLT'nin /t-/ sesi ile başlayan sözcüklerinin ÇUT ve Batı Türkçesindeki yansımalarını ortaya koymaktır.

2.YÖNTEM

Karşılaştırmalı dil incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle araştırmada kullanılacak kaynaklar belirlenmiştir. Belirlenen kaynaklar taranarak elde edilen bulguların dökümü yapılmıştır. Dil karşılaştırmaları sonucunda her bir lehçenin söz varlığı tespit edilmiştir. Söz varlığı tespit edilen lehçeler ses, anlam ve yapı bakımlarından incelenmiştir. Taranan ve karşılaştırması yapılan kaynaklar şunlardır:

A.Divânü Lûgati't-Türk Çevirileri:

1.Divânü Lûgati't-Türk'ün Arap Alfabeli Nüshası:

Kaşgarlı Mahmut (1990). Divân-ü Lûgati't-Türk (Tıpkı Basım). Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

2. Divânü Lûgati't-Türk'ün Türkiye Türkçesi Çevirisi:

Kaşgarlı Mahmut (1991-99). Divanü Lûgati't-Türk Tercümesi (Çev. Besim Atalay). C: I-II-III.

Ankara: TDK Yayınları: 521. 4. Baskı.

Kaşgarlı Mahmut (1991). Divanü Lûgati't-Türk Dizini "Endeks" (Çev. Besim Atalay). C: IV.

Ankara: TDK Yayınları: 524. 4. Baskı.

3. Divânü Lûgati't-Türk'ün İngilizce Çevirisi:

Dankoff, Robert ve Kelly, J. (1982-84-85). Mahmud el-Kaşgari Compendium of Turkic Dialects

(Diwan Luyat at-Turk). Part I-II-III. USA: Harvard Üniversitesi.

4. Divânü Lûgati't-Türk'ün Çağdaş Uygur Türkçesi Çevirisi:

Kaşgarlı Mahmut (1981-83-84). Türkî Tillar Divani. (Çev. Abdusalam Abbas ve diğerleri)

Urumçi: Şıncan Halk Neşriyatı C:I-II-III.

B.Sözlükler:

1. Emir, Necipoviç Necip (1995). Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü. (Çev. Yrd. Doç. Dr. İklil

Kurban). Ankara: TDK Yayınları: 615.

2. Şıncan Uygur Aptonom Rayonluk Milletler Til-Yızık Hizmiti Komititi Luget Bölümü (1990).

Uygur Tilinin İzahlık Lugiti. Urumçi: Milletler Neşriyatı.

1. ACARIS INTERNATIONAL

3. Jarring, G. (1964). An Eastem Turki-English Dialect Dictionary. Sweden: Lunds Universitets Arsskrift.

3.BULGULAR

3.1.Ses Bilgisi Bakımından İnceleme:

DLT ile ÇUT sözcükleri arasındaki ortak sözcüklerin sesbilgisi yönünden incelenenlerin bir kısmı aşağıda yer almaktadır:

3.1.1.Ünlü değişimleri: tağla->tağli-; tuşağ>çüşek; toğra->toğri-; tuzla->tuzli-; tarus>torus; tarıglıg>térıklık; tumlıg>tumlég; tumlıt-/tumlét-; tana>dane; taşuğ>toşuk; tağağ>tohu; teñle-/téñlé-; tübütle-/tübütlé- tiküle->tikili-; tegin>tiyin; tiküle->tikili-; tüle>tüli-; temürlük>tömürlük; tüge>tüğü.

3.1.2.Ünsüz değişimleri: taban>tapan; tadğun>tazğun; tepren->tevren-; tapçur->tapşur-; te-/de-; tef>dap; tenkeş-/teñeş-; toz->toy-; tef>dap; tız->tiy-; turukluk>tuğuğluk; tolğag>tolğak; todun->toyun-; tavğaç>tamğaç; tutğun>tutkun; tuytur->tuydur-; tenkeş-/teñeş-; tirnak>tirnak; tişle->çişli-; tişlet->çişlet-; tiñ>diñ.

3.1.3.Ünlü düşmesi: -ı->Ø tavuşğan>tawşkan

3.1.4.Ünlü türemesi: -Ø->-i- taplaş->tapılaş

3.1.5.Ünsüz türemesi: -ñ->-ñğ- değişmesi tañut>tañgut; toñuz>toñğuz

3.1.6.Ünsüz ikizleşmesi: l > ll değişmesi tölet->tölletmek

3.1.7.Göçüşme: gş>şg değişmesi görülür. tegşüt/teşgüt sözcükler bulunmaktadır.

3.2.Anlam Bakımından İnceleme:

DLT ile ÇUT sözcükleri arasındaki ortak sözcükler yaşadığı anlam ilişkilerine göre şöyle sınıflandırılmıştır:

3.2.1.Anlam Değişmesi Yaşamayan Sözcükler: Anlam değişmesi yaşamayan sözcüklerin bazıları şunlardır: tabala-/tabala-; tabanla-/tapanla-; tadğun/tazyun; tağ/tağ; tağar/tağar; tagla-

1. ACARIS INTERNATIONAL

/dağla-; tağlat-/tağlat-; tabanlığ/tabanlık; tak/tak; tağ-/tağmak; tağı/tağı; tağır tağır/tağır tağır; tağtur-/tağtur-; tağuk>tohu; talğan/talğan; tam/tam; tam-/tammak; tamğala-/tamğalamak; tamırlıg/tomurluk; tamıt-/tamıt-; tamış-/tamiş-; tamtur-/tamdurmak; tamur/tomur; tan-/tanmak; tana/dane; tanış-/tanış-; tankıl-/tañil-; tantur-/tantur-; tanu-/tanu-; tanuk/tanuk; tanukluk/tonukluk; tanul-/tonulmak; tanut-/tanut-; tañ/tañ; tañut-/tañut-; tañsuk/tañsuk; tartıg/tartıg; tap/tap; tap-/tap; tapan/tapan; tapçur-/tapçur-; tara-/tara-; taranmak/taranmak; tarğıl/tarğıl; tarı-/térimak; tar*an/tar*an; tarmaklan-/tarmaklanmak; tart-/tartmak.

3.2.2.Anlam Daralması Yaşayan Sözcükler: Anlam daralması yaşayan sözcüklerin bazıları şunlardır: taba/tağa; tağa>tohu; tağukluğ>tohu; teğış-/téğış-; tamğa/tamğa; tañ/tañ; tar/tar; tarıg/térık; tartış-/tartış-; tavişğan/tawşğan; tegit/tékin; til/til; tiren-/tirenmek; teriş-/tériş-; tirkeş/tirkeş; tirmaş-/tirmaşmak; tiş/tiş; topık/topuk; tuğ/tuğ; tüküz/tüküz; töl/töl; tülek/tülek; tun/tun; türmek/türmek; tuş/tuş; tut-/tut-; tutuş/tutuş; tütüş-/tütüş-; tüz/tüz.

3.2.3.Anlam Genişlemesi Yaşayan Sözcükler: Anlam genişlemesi yaşayan sözcüklerin bazıları şunlardır: tal/tal; telmir-/télmür-; tamğak/tamğak; tarğak/tarğak; terlik/terlik; tarmak/tarmak; tavar/tavar; tilkü/tülke; tiñ/tiñ; tişlen-/tişlen-; tit-/tit-; tiz-/tiz-; töpü/töpé; tüg-/tügmek; tügül-/tügülmek; tolgaş-/tolgaşmak; tulıñ/tolun; tumşuk/tumşuk; tün/tün; tunçuk/tuncukmak; tübüt/töbüt; türi/türi; turğ/turğ; tuşur-/çüşürmek; tütün/tütün; tuytur-/tuydurmak; tuzluk/tuzluk; tüzüş-/tüzüş-.

3.2.4.Mecaz Anlam Kazanan Sözcükler: Mecaz anlama geçen sözcükler şunlardır: tef/dap; tin-/tin-; tuntur-/tundur-; tutuk/tutuk.

3.2.5.Başka Anlama Kayan Sözcükler: Ortak sözcükler içinde başka anlama geçen sözcükler şunlardır: tah tah/ta*; teğıñ/tiyin; teğış-/téğış-; tam/tam; tamtur-/tamtur-; tan/tañ; tar-/tarmak; tepze-/tépzé; temürlük/tömürlük; tanuş-/tonuşmak; tarasla-/taraslamak; tarıglıg/térıklık; tavuş/tavuş; tavuşla-/tawuşlamak; tireş-/tirişmak; tirt/tirt; titin-/titin-; tizme/tizma; tu-/tu-; tuş/tuş; tüge/tüge; tüglün-/tüglenmek; tolğag/tolğak; top/top; törkün/turgun; tosun/tosun; tutuş-/tutaş-; tavi/davul; tuyuk/tuyuk.

3.3.Yapı Bakımından İnceleme:

DLT ile ÇUT sözcükleri arasındaki ortak sözcükler yapı bakımından aşağıdaki başlıklarla sınıflandırılmıştır. İlgili konu başlıkları için verilen bazı örnekler şunlardır:

3.3.1.İsimden İsim Yapım Ekleriyle Kurulan Sözcükler

+(a/e)n tüm+en; +çi ter+çi, tari-ğ+çi; +ğa tatır+ğa; +(i/u/ü)ç to-ğ+uç; +(i/u/ü)ğ tay+uğ; top+ık; +(i/u/ü)n tüz+ün; +g/k(a/e)n tenri+ken, temür+gen; +ğ(i/u/ü) tuz+gu; +i/u/ü tal+u; +l(i/u/ü)k tüş+lük, ter+lik, töşe-k+lik, tik-ik+lik, tok+luğ, tünk+lük; +lağ tur-uğ+ağ, tar-iğ+ağ; +l(i/u/ü) tum+li; +l(i,u,ü)ğ;ğ topun+luğ, taban+liğ, tut-uğ+luğ, tiz-iğ+liğ, tür+lük; +men Türk+men; +rağ tuğ+rağ.

3.3.2.Fiilden İsim Yapım Ekleriyle Kurulan Sözcükler

-çu tut-un-çu; -deş tü-deş; -di tam-in-di; -ge/-ğa til-ge, tam-ğa, tuzğu+lan-; -ğ/g(a/e)n teg-ür-gen, ter-il-gen, tüg-ül-gen, tay-ğan, top+ur-ğan; -g(i/u/ü) tez-gi, taya-n-gu, tire-gü; -güç ten-güç; -ğag tal-ğag; -ğil tar-ğil; -ğu tuş+a-ğu; -ğuk tapuz-ğuk; -i tut-uş-i>tutşı, tağ-ı; -(i/u/ü)ç tik-üç, tal-ğ-uç; -(i/u/ü)g/k/ğ tiz-ig, tir-ig, tüne-r-ik, tal-ğ-uğ>talğuk, tağ-uğ, teğ-e-k, tep-ük, tün+e-k, tü+le-k; -(i/u/ü)n tiz-in, tur-uğ-un>turğun, tart-in, tol-un, tüt-ün, töğ-ün, tüg-ün; -(i/u/ü)r tam-ur, tur-ur; -ğuk to-l-ğuk; -mağ/mek toki-mağ, tür-mek, tegir-mek; -me tik-me, tiz-me, tüg-me; -ü tik-ü; -yin tu-yin; -yuk tu-yuk.

3.3.3.İsimden Fiil Yapım Ekleriyle Kurulan Sözcükler

+an- tat-i-ğ+an-; +(a/e)r- taz+ar-, tüz+er-, toz-ar-; +(a/e)ş- tüz+eş-, ten+eş-; +çi- tin+çi-, tev+çi, tür+çi-; +(i/u/ü)n- tar+un-, tari-ksi+n-, top+un, töşe-n-, töşe-l-; +(i/u/ü)ğ- tar+ığ-, taş+ığ-; +l(a/e)- taban+la-, tağ+la-, tenk+le-, ten+le-, toña+la-, turğ+la-, Türk+le-, tuğ+la-, tü+le-, tüp+le; +l(a/e)n- tenğük+len-, tay-uğ+lan-, taya-ğ+lan-, tilkü+len-, tar-mağ+lan-, tal-ki+lan-; +r(a/e)- tiğ+ra-; +sa- tati-ğ+sa-.

3.3.4.Fiilden Fiil Yapım Ekleriyle Kurulan Sözcükler

-çur- tam-çur-; -ç(i/u/ü)ğ- tu-n-çuk-; -g(a/e)- tel-ge-; -g(i/u/ü)n- tez-gin-; -(i/u/ü)l-tap-ul-, tut-ul-, tati-l-, tit-il-, tiz-il-, tar-il-, tara-l-, tüz-ül, tiz-il-, teş-il-, tal-ğ-il-; -(i/u/ü)n- tağ-in-, ten+le-n-, taya-n-, tap-in-, tep-in-, teg-in-, tur-un-; -(i/u/ü)r- ten-ür-, tati-r-, tüpi-r, taş-u-r-, tuş-ur-, tüş-ür-, toğ-ur-, teg-ür-, tam-ur-, tün+e-r-; -(i/u/ü)ş- tal-pi-ş-, tam-iş-, tan-iş-, tağ+la-ş-, tarma-ş-, tart-iş-, tün-

1. ACARIS INTERNATIONAL

üş-, tolğa-ş-, tep-re-ş-; (i/u/ü)t- tağ+la-t-, tam-ıt-, tañ-ıt-, tuş+la-t-, tiş+le-t-, tiñla-t-, tez-it-, töşe-t-; -(i/u/ü)z- tañ-iz-, tut-uz-, tam-uz-, tap-uz-; -l(a/e)ş- tök-leş-; -şur- tap-şur-; -t/d(i/u/ü)r- taq-tur-, tam-tur-, tan-tur- teñ-tür-, tay-tur-, tuy-tur-, tin-dür-, til-dür-; u- tan-u-, tar-u-, toğ-ur-u->toğru-; -y- to-y-; -z- to-z.

3.4.DLT ile ÇUT Arasında Tespit Edilen Ortak Sözcüklerin Batı Türkçesindeki

Karşılıkları

DLT'de /t-/ sesiyle başlayan sözcükler sırasıyla Derleme Sözlüğü, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesi'ne dair kaynaklarda taranmıştır. DLT'de /t-/ sesiyle başlayan sözcükler ile DS arasında 183 ortak sözcük tespit edilmiştir. Ortak sözcüklerin 111'inin Azerbaycan Türkçesi sözlüğünde yine 111'inin Türkmence sözlükte madde başı olarak yer aldığı görülmüştür (Topak, 2002, 99).

DLT'de /t-/ sesiyle başlayan ortak sözcükler yalnızca Azerbaycan Türkçesi sözlüğü ve Türkmence sözlükle karşılaştırılmış aşağıdaki 58 adet ortak sözcük bulunmuştur: tegirmen, taban, tam, tamgak, tana, targak, tarıg, taş, tayak, teke, tekne, teñ, tepik, tikü, tilkü, tiñ, tirek, tiriğ, tolı, ton, toñuz, tor, tosun, töl, töş, töşék, turna, tuz, tuzak, tüge, tütün, tek, tilek, toksun, tul, tabanla-, tam-, tañ-, tap-, tara-, tarmal-, tart-, tartıl-, taş-, tayan-, tep-, tık-, tıkl-, tik-, tikil-, tire-, tiren-, tişe-, tök-, tur-, tuş-, tügül-, tüke- (Topak, 2002, 99).

DLT'de /t-/ sesiyle başlayan ortak sözcükler taranan kaynaklara göre ÇUT ve Batı Türkçesinin (Derleme Sözlüğü, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesi) lehçeleri arasında tespit edilen 56 adet ortak sözcük ise şunlardır: taban, tam, tamgak, tana, targak, tarıg, taş, tayak, teke, teñ, tepik, tikü, tilkü, tiñ, tirek, tiriğ, tolı, ton, toñuz , tor, tosun, töl, töş, töşék, turna, tuz, tuzak, tüge, tütün, tek , tilek , toksun, tul, tabanla-, tam-, tañ-, tap-, tara-, tarmal-, tart-, tartıl-, taş-, tayan-, tep-, tık-, tıkl-, tik-, tikil-, tire-, tiren-, tişe-, tök-, tur-, tuş-, tügül-, tüke-.

4.SONUÇ

Çalışmamız sonucunda DLT ve ÇUT arasında /t-/ sesiyle başlayan 872 sözcük arasından 702 adet ortak sözcük tespit edilmiştir. DLT ve Batı Türkçesinin taranan kaynakları arasında 56 adet ortak sözcük tespit edilmiştir. Taranan kaynakların karşılaştırmalı betimlemesi yukarıda listelendiği gibidir. Bugün Çağdaş Uygur Türkçesinin tüm ağızlarıyla ilgili tarama çalışmaları henüz tamamlanmış değildir. Dil karşılaştırmaları sonunda zamanla Türk dilinin yazılı ve sözlü dil malzemelerinin karşılaştırmalı taranmasıyla Türk dilinin Doğu ve Batı kolları arasındaki ilişkiler gün yüzüne çıkartılacaktır.

Kısaltmalar

BT Batı Türkçesi

ÇUT Çağdaş Uygur Türkçesi

DLT Divânü Lûgati't-Türk-Mahmud el-Kaşgari (11. yüzyıl). Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

DS Derleme Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.

TT Türkiye Türkçesi

TTD Türkî Tillar Divanı

KAYNAKLAR

- Aksan, Doğan (1987). Anlam Bilimi ve Türk Anlam Bilimi. Ankara: A.Ü. DTCF Yay. 3.basım.
- ___ (1999). Anlam Bilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi. Ankara: Engin Yayınevi.
- Baskakov, N. A. ve Nasilav, V. M. (1939). Uygursko-Russkiy Slovar. Moskova.
- Benzig, J. (1988). Türk dillerinin sınıflandırılması I: Tarihi Türk Şiveleri. (Çev. R. Küçükboyacı). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 2. baskı.
- Bilge, Rifat, (Kilisli) (1933). Kitab-ı Divanü Lügati't-Türk C: I-II-III. İstanbul.
- Bozkurt, M. Fuat (1989). Yeni Uygurca. Ankara: Türk Dili Dergisi S.13. s.24-27.
- Coşkun, Volkan (1988). Yeni Uygur Türkçesinde Ses Uyumu ve Ses Olayları. Ankara: Türk Dünyası Dil ve Edb. Dergisi S:6.
- ___ (1998). Yeni Uygur Türkçesinde ünlülerin sınıflandırılması ve ünlü değişimleri. Ankara: Türk Dünyası Dil ve Edb. Dergisi S:6.
- ___ (1998). Yeni Uygur Türkçesinde ünsüzlerin sınıflandırılması ve ünsüz değişimleri. TDİD S:9-10. s.161-173.
- Çağatay, S. (1944). Uygur dilinin grameri (Tanıtım). Ankara: DTCF Dergisi 2.
- ___ (1972). Türk Lehçeleri Örnekleri II. Ankara: s.52-69.
- Clauson, S. Gerard (1972). An Etymological dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. Oxford: At The Clarendon Press.
- Dankoff, Robert ve Kelly, J. (1982-84-85). Mahmud el-kaşgari Compendium of Turkic Dialects (Diwan Luyat at-Turk). USA: Harvard Üniversitesi Basımevi Part I-II-III.
- Daniel, St. John (1997). Urumçi: Uighur-English-Turkish Dictionary. Şıncang Halk Neşriyatı.
- Derleme Sözlüğü (1993). Ankara: TDK Yayınları 211/4, 2. baskı.
- Dil Dergisi (1995). Kâşgarlı Mahmut Özel Sayısı. Ankara.
- Dil Derneği Yayınları (1998a). Türkçe Sözlük (I). Ankara: Kurtuluş Basımevi.

1. ACARIS INTERNATIONAL

- ___ (1998b). Türkçe Sözlük (II) Ankara: Kurtuluş Basımevi.
- ___ (2002). Yazım Kılavuzu I. Ankara: Kurtuluş Basımevi.
- Dilçin, Dehri (1957). Arap Alfabesine Göre Divânü Lûgat'it -Türk Tercümesi Dizini. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dili Dergisi (1972). Divânü Lûgati't-Türk Dizini. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Divânü Lûgati't-Türk Özel Sayısı.
- Erdal, Marcel (1991). Old Turkic Word Formation A Functional Approach to the lexicon Vol. I-II. Otto Harrassowitz-Weisbaden.
- Emet, Erkin (2000). Doğu Türkistan Uygur Ağızları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Emir, Necipoviç Necip (1995). Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü. (Çev. Yrd. Doç. Dr. İklil Kurban). Ankara: TDK Yayınları: 615.
- Ercilasun, B. Ahmet (1996). Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ercilasun, B. Ahmet ve diğerleri (1991). Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü (Kılavuz Kitap I). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları: 1371. Kaynak Eserler Dizisi: 154.
- Erdağı, Binnur (1998). Uygurlar ve Yeni Uygurca. Ankara: Çağdaş Türk Dili dergisi. C. X, S.119, s.25-34.
- Eren, Hasan (1972). Sovetskaya Tyurkologiya Dergisinin Divanü Lûgat-it-Türk Özel Sayısı. Moskova: Türk Dili S.253. s.121-125.
- ___ (1999). Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü. Ankara: Bizim Büro Basımevi 2. baskı.
- ___ (1998). Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar. Ankara: TDK Yayınları: 705.
- Özer, Filiz (1998). Orta Türkçe Döneminin Eserleri ve Sözlükleri. Ankara: Kebikeç dergisi S:6.
- Gabain, A. Von (2000). Eski Türkçenin Grameri. TDK Yayınları: 532 (Çev. Mehmet Akalın). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

1. ACARIS INTERNATIONAL

Guiradud, Pierre (1999). Anlambilim (La sémantique) (Çev. Berke Vardar). İstanbul:

Multilingual Yayınları.

Gündüz, Ayşe (1995). Uygur şiveleri sözlüğü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Hahn, Reinhard F. (1986). Modern Uighur Language Research in China: Four Recent

Contributions Examined. Wiesbaden: Central Asiatic Journal 30, 35-53.

Hengirmen, Mehmet (1998). Türkçe Dilbilgisi. Ankara: Engin Yayınları 3. basım.

İltibir, Abdulhekim Baki (1995). Kaşgarlı Mahmut, Divanü Lûgati't-Türk ve Doğu Türkistan.

Ankara: Dil Dergisi S.33, s.30-44.

İngilizçe-Uygurçe Luget (1988). Urumçi.

Jarring, G. (1964). An Eastem Turki-English Dialect Dictionary. Sweden: Lund Universitets

Arsskrift.

Yüce, Nuri (1988). İslam Ansiklopedisi: Türk Dili Maddesi. Ankara: MEB Basımevi: 484. C:12

II.Kitap.

Kaşgarlı Mahmut (1999). Divanü Lûgati't-Türk Tercümesi. (Çev. Besim Atalay). Ankara: C:I,

TDK Yay.: 521, 4. baskı.

___ (1991). Divanü Lûgati't-Türk Tercümesi. (Çev. Besim Atalay). Ankara: C:II, TDK Yay.

522, 4. baskı.

___ (1991). Divanü Lûgati't-Türk Tercümesi. (Çev. Besim Atalay). Ankara: C:III, TDK Yay.

523, 4. baskı.

___ (1991). Divanü Lûgati't-Türk Dizini "Endeks" (Çev. Besim Atalay). Ankara: C:IV, TDK

Yay. 524, 4. baskı.

___ (1981). Türkî Tillar Divanı. (Çev. Abdusalam Abbas ve diğerleri). Urumçi: Şıncan Halk

Neşriyatı C:I.

1. ACARIS INTERNATIONAL

- ___ (1983). Türkî Tillar Divanı. (Çev. Abdusalam Abbas ve diğerleri). Urumçi: Şincan Halk Neşriyatı C:II.
- ___ (1984). Türkî Tillar Divanı. (Çev. Abdusalam Abbas ve diğerleri). Urumçi: Şincan Halk Neşriyatı C:III.
- Kaşgarlı, S. Mahmut (1996). Türk Dilinde ünlü seslerin uyumu hakkında. Anakra: Türk Dili dergisi.
- ___ (1961). Uygur Dili Grameri. Urumçi: Xinjiang Üniversitesi Yayın Merkezi.
- ___ (1985). Eski Uygur Türkçesiyle Yeni Uygur Türkçesi arasındaki başlıca fonetik farklar. 5.Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul: 23-28.9.
- ___ (1986). Uygur Türkçesinde kelime türetme usulleri hakkında. Ankara: Türk Dünyası Araştırmaları 45, 25-36.
- ___ (1986). Bugünkü Uygur Türkçesinde kelime türetme hadisesi: VII. Milli Türkoloji Kongresi. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- ___ (1992). Modern Uygur Türkçesi Grameri. İstanbul: Orkun Yayınevi.
- ___ (1992). Uygur Türkçesinin Tarihi Gelişmesi. Ankara: TKA dergisi S:355.
- Kaydarov, A.T. ve Sadyaqasov, G. (1963). Hazırqi Zaman Uygur Tili 1. Qisim: Laksika va Fonetika. Alma-Ata.
- Korkmaz, Zeynep (1995). Kaşgarlı Mahmut ve Divanü Lügati't-Türk. Ankara: Türk Dili Üzerine Araştırmalar C.I, s. 254-260.
- ___ (1995). Dil-Kültür İlişkisi. Ankara: Türk Dili Üzerine Araştırmalar C.I, s. 667-677.
- Köyyar, Mehmet (2003). Uygurlar ve Uygur Türkçesinin Kısa Grameri. (Yayımlanmamış Doktora Semineri). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana.
- ___ (2004). Divânü Lûgati't-Türk'te /t-/ Sesi ile Başlayan Sözcüklerin Yeni Uygur Türkçesine

1. ACARIS INTERNATIONAL

- Yansımaları. (Yayımlanmamış YL Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana.
- Kurban, İklil (1986). Çağdaş Uygur Türkçesi. Ankara: Türk Dünyası Araştırmaları 45, 45-55.
- ___ (1989). Yeni Uygur Türkçesi Grameri. Ankara: TKA XXVI-2, s.243-266.
- Nacip, E. Necipoviç (1995). Uygursko Russkiy Slovar. (Çev. İklil Kurban). Ankara: TDK Yay.
- 615 Nasilov, V. M. (1940). Grammatiko Uygurskogo Yazıka. (Tanıtım: S. Çağatay) Ankara: DTCTF Dergisi: 2, No: 4, s.152.
- Öztopçu, Kurtuluş (1992). Modern Uygurca ile ilgili açıklamalı bir kaynakça. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, (4): 155-170. Ankara: Şafak.
- ___ (1993). Uygurca'nın yazı dili olarak gelişmesi ve Uygurca sözlükler. Türk Dilleri Araştırmaları, Cilt 3: 167-174. Ankara: Simurg.
- Öztürk, Rıdvan (1994). Yeni Uygur Türkçesi Grameri. Ankara: TDK Yayınları.
- ___ (1997). Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil. Ankara: TDK Yayınları: 680.
- Paylı, Sabit (1958). Altay Filolojisi ve Türkoloji Etütleri. Ankara: Belleten, TDK Yay 174, 2. baskı.
- Rahimov, T. R. ve diğerleri (1956). Russka-Uygurskiy Slovar. Moskova.
- Raquette, G. (1909). The Eastern-Turkestan Dialect of Yarkand and Kashgar. Journal de la Societe Finno-Ougrienne 16, 1-53.
- ___ (1912-14). Eastern Turki Grammar, practical and theoretical with vocabulary IMSOSW 15-17.
- Redhouse Sözlüğü: İngilizce-Türkçe (1986). İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Samiyeva, A. ve Ahmatov, İ. (1955), Uygur Tili Grammatikisi, I Qisim: Fonetika ham Morfologiya. Alma-Ata.
- Sevortyan, E. V. (1974). Etimologičeskiy Slovar Tyurkskih Yazıkov. C:I-II-III Moskova.

1. ACARIS INTERNATIONAL

Shaw, R. B. (1878). Uygurca-İngilizce Sözlük: A Vocabulary of the Easterli Turkestali. Journal of the Asiatic Society of Bengal.

Şıncaç Uygur Aptonom Rayonluk Milletler Til-Yızık Hizmiti Komititi Luget Bölümi (1990).

Hazirgi Zaman Uygur Adebii Tilinin İmla Lugiti: Sinjan Xalq Nasriyati. Sinjan.

___ (1990), Uygur Tilinin İzahlik Lugiti, Milletler Neşriyati C:I, Urumçi.

___ (1991), Uygur Tilinin İzahlik Lugiti, Milletler Neşriyati C:II, Urumçi.

___ (1992), Uygur Tilinin İzahlik Lugiti, Milletler Neşriyati C:III, Urumçi.

___ (1993), Uygur Tilining İzahliq Lugiti (Tanıtım: Kurtuluş Öztöçü), Türk Dilleri

Araştırmaları, C:3, s.303. Ankara: Simurg.

T.C. Kültür Bakanlığı (1990). Divânü Lûgati't-Türk (Tıpkı basım). Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Tekin Talat (1989). Türk dil ve dialektlerinin yeni bir tasnifi. Ankara: Erdem AKM Dergisi, C:5, S:13, 141-168.

Tekin, Talat ve Ölmez, M. (1999). Türk Dilleri Giriş. İstanbul: Simurg.

Topak, Evrim (2002). Divânü Lûgati't-Türk'te "T" sesi ile başlayan Kelimelerin Derleme

Sözlüğüne Yansımaları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana.

Vardar, Berke (1998). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü 2. Basım. İstanbul: ABC Yay.

Yavan, Kenan (1989). Küçük Yeni Uygur Türkçesi Grameri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans

Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.